

AZ ÚJ FŐVÁROSI TÖRVÉNY

A BUDAPEST székesfőváros közigazgatásáról szóló új törvény, az 1930: XVIII. törvénycikk, alapján az első fővárosi választásokat legkésőbb a folyó naptári év végéig kell megtartani. Időszerű tehát, ha a választások küszöbén röviden méltatjuk az új törvény jelentőségét.

Budapest székesfőváros tudvalevőleg három város: Pest, Buda és Óbuda, valamint a Duna két partja közt fekvő Margitsziget egyesítéséből keletkezett. Az egyesítést az 1872: XXXVI. törvénycikk mondta ki és egyúttal megállapította az új város egységes szervezetét. Az egyesítés a kiegyezés után új lendületnek induló alkotmányos élet egyik hatalmas alkotása volt és egy nagy arányú fejlődés biztos alapjává vált. A törvényhozás már akkor felismerte a fővárosi közigazgatás nagy jelentőségét és különleges jellegét s ezért nem a törvényhatósági jog általános szabályait rendelte a fővárosra alkalmazni, hanem a főváros jogviszonyait külön törvényben rendezte.

Az 1872. évi fővárosi törvény kiállotta az idők próbáját. Majdnem hat évtized alatt csak három irányban történt rajta lényegesebb módosítás.

Az első reform Budapestnek kerületekre felosztása és a kerületi közigazgatás megszervezése volt. Az 1893: XVIII. törvénycikknek ez az újítása tehermentesítette a város központi igazgatását és közelebb vitte a városi hatóságokat a lakossághoz.

A második reform már a világháború után történt és a fővárosi lakosság képviselő szervének: a törvényhatósági bizottságnak újjászervezésében állott. Az 1920: IX., illetőleg 1924: XXVI. törvénycikkek elsősorban lényegesen leszállították a bizottsági tagok számát, másodsorban megszüntették a virilizmust és a virilisták helyébe egyes szaktisztviselőket és az érdekképviselők jelöltjei közül kinevezett más szakembereket vontak be a bizottságba.

A harmadik reform a világháborút követő gazdasági válsággal kapcsolatos és az önkormányzati testületek háztartási egyensúlyának helyreállítását tűzte ki célul. Az 1927: V. törvénycikk vonatkozó rendelkezései azonban csak átmeneti jelleggel állapították meg.

E kiegészítésekkel és módosításokkal az 1872. évi fővárosi törvény hatályban maradt; azonban mindinkább kétségtelenné vált, hogy további reformokra van szükség.

A további reform szükségét már maga az is indokolta, hogy a vidéki törvényhatóságokra időközben életbelépett jogszabályokkal a viszonyosságot helyre kellett állítani. Az 1872. évi fővárosi törvény

ugyanis még az 1870. évi első törvényhatósági törvény szabályainak alapulvételével készült. Az 1870: XLII. törvénycikk helyébe azonban már másfél évtized múlva új törvény: az 1886: XXI. törvénycikk lépett, amely a megyei és a vidéki városi törvényhatóságok jogi helyzetét több tekintetben módosította és különösen azokat erősebb kormányfelügyelet alá helyezte; a fővárosra azonban a régi törvény és ezzel bizonyos fokig szélesebb körű Önkormányzat maradt érvényben. Még kirívóbbá tette az eltérést a közigazgatás rendezéséről szóló 1929: XXX. törvénycikk, amely a vidéki törvényhatóságok szervezeteiré és működésére igen sok lényeges és előnyös újítást valósított meg; közigazgatási szervezetünk egysége természetesen a reformoknak a fővárosra kiterjesztését tette megfontolandóvá.

Az 1872. évi fővárosi törvény életben maradt rendelkezései közül több kezdettől fogva hibás volt, még több elavult. Hibás volt például a kormányzati és közigazgatási ügyek összevegyítése. A fővárosi törvényhatósági bizottság hatásköre feltétlen reformra szorult, minthogy a közgyűlések napirendje túl volt terhelve apró-cseprő ügyekkel, amelyek a bizottságot egyáltalán nem érdekelték és a közgyűlési intézés csak a közigazgatás vontatottságát, a politikai és kormányzati szempontoknak a közigazgatásba vegyítését eredményezte. A tanácsi intézés is általában nehézkesnek bizonyult, elvonta a főtisztviselőket munkájuktól s a felelősség megosztásával a jó közigazgatás érdekeit kockáztatta. Az időközi választási rendszer igen sok energiát kötött le, a tisztviselők sorsát bizonytalanná tette és őket e miatt bekeverte a pártpolitikába. A bizottsági tagságnál nem annyira a kötelezettségi, mint inkább a hatalmi, nem annyira a közigazgatási, mint inkább a politikai szempont domborodott ki.

Az 1872. évi fővárosi törvény azonfelül hiányossá is vált a megváltozott viszonyok között. Nem számolt például egyáltalán a vagyonekezelésben mutatkozó nagyarányú fejlődéssel, a főváros hatalmas üzemeivel. Az 1927: V. törvénycikk rendelkezéseinek érvénye pedig lejárt.

A főváros az utolsó félszázad alatt igen nagy méretekben fejlődött. A lakosság az egyesítéskor 240.000 volt, ma a milliót megközelíti. Még nagyobb méretekben fejlődött a főváros kultúrája: iskolák, kórházak, közlekedés, közművek. Erre a fejlődésre az 1872-es törvény alkotói nem számíthattak. A törvény keretei szűknek bizonyultak s a keretek közül rohamosan nőtt ki fővárosunk élete. Az ország megcsonkítása a főváros arányait és jelentőségét még megnövelte. Az ország lakosságának ma majdnem nyolcada él Budapesten, a gazdasági és kulturális élet azonban még nagyobb arányban van itt központosítva. Ez a különleges helyzet is új megfelelő szabályokat tett szükségessé.

Ma már felesleges lenne azon vitázni, hogy az új fővárosi törvény nem ment-e túl az ismertetett kívánalmakon és hogy különösen a szükséges reformokat nem lehetett volna-e esetleg az 1929: XXX. törvénycikk mintájára novelláris úton is megvalósítani. A fővárosi jog teljesen új kodifikálásának azonban mindenesetre megvan az az előnye, hogy szerves egésznek alkot és így novelláris törvényeknél könnyebben kezelhető.

Lássuk mármost Budapest szervezetét az 1930. XVIII. törvény-cikk értelmében.

Budapest székesfőváros törvényhatóság, a megyék és a vidéki nagyobb városok mellett a törvényhatóságok harmadik, külön szabályozott faja. A székesfőváros területén a közigazgatást egyes szakközigazgatási ágak kivételével általában önkormányzati szervek látják el, mint az általános közigazgatás helyi szervei (1. és 5. §).

Budapest új önkormányzati közigazgatásának három fő központi szerve van, nevezetesen a törvényhatósági bizottság, a törvényhatósági tanács és a polgármester. Az első a főváros közönségének képvisellete, kb. 230 tagot számláló nagy testület; a második szűkebb körű bizottság 30 taggal; a harmadik egyéni hatóság. A törvényhatósági bizottság régi hatásköre az új rend szerint meg van osztva a tanáccsal, a tanács régi hatásköre pedig majdnem teljesen a polgármesterre ment át. A törvényhatósági bizottság ezzel vissza van adva főhivatásának: tisztán kormányzati hatósággá vált; a tanács túlnyomórészt kormányzati, de részben már intézkedő hatóság; a polgármester pedig természetesen intézkedő jellegű hatóság, a folyamatos közigazgatás szerve. A kormányzati és közigazgatási teendők elválasztása a közigazgatásnak mindenestre csak előnyére lehet.

A törvényhatósági bizottság a főpolgármester elnöklete alatt öt tagcsoportból alakul, nevezetesen 1. a főváros lakossága által kerületenként arányos választási rendszerrel hat évenként titkosan választott 150 tagból, 2. az egyes érdekképviseleti csoportok (budapesti kamarák) köréből a törvényhatósági bizottság által ugyancsak 6 évre választott 18 tagból és a vitézi törzsszék törzskapitányának egy kiküldöttjéből, 3. a törvényhatósági bizottság által életfogytiglan választott 32 örökös tagból, 4. a székesfőváros 20 főtisztviselőjéből és 5. a főváros területén levő 9 szakhivatal (intézet) vezetőjéből (11. §).

Érdekes megemlíteni, hogy Budapest képviseletének tagszáma még a leszállítás után is nagyobb, mint Londonban vagy Párizsban, ahol 138, illetőleg 80 a bizottsági tagok száma; a budapesti közgyűlés taglétszám szempontjából megfelel körülbelül Nagy-Berlin 225 tagból álló közgyűlésének. A törvényhatósági bizottság $\frac{2}{3}$ részben a lakosság által közvetlen választott tagokból áll, a hátralevő harmadrész is azonban túlnyomórészt (t. i. a 9 szakhivatalnok és a vitézi szék képviselője kivételével) választott, azaz önkormányzati jellegű elem. A törvényhatósági bizottság így a fővárosban jóval demokratikusabb összealkotású, mint a vidéken, ahol csak $\frac{1}{5}$ -e van az összes választók részéről választva és a virilizmus enyhített formája megmaradt. A fővárosi törvényhatósági bizottság azonban demokratikus összealkotása mellett sem fog bizonyos színvonalat nélkülözni, minthogy a tisztviselők és az érdekcsoportok képviselői szaktudást, az örökös tagok állandóságot, tapasztalatokat és tekintélyt visznek be a bizottságba. A virilizmus hiányát Budapest társadalmának különleges összealkotása indokolja; a fővárosi vagyon ugyanis a vidékinél sokkal sűrűbben változtat gazdát, semhogy a bizottsági tagság biztos alapja lehessen és azonfelül a fővárosban a nagyobb vagyon különösen az utóbbi idők vagyoni eltulodásai óta nem feltétlenül kapcsolatos olyan fokozottabb szel-

lemi és erkölcsi értékekkel, amelyek különleges előjogokat tennének indokolttá.

A törvényhatósági bizottság hatásköre tisztán kormányzati jellegű és kiterjed a következő ügyekre:

1. a szervezési jog körében: a kerületek alakítása; a törvényhatósági bizottsági tagok egy részének választása; állások szervezése, megszüntetése, illetmények megállapítása; bizottságok és választmányok alakítása, ezekbe tagok választása; a felsőházi tagok, a főpolgármester és a vezető tisztviselők választása, a polgármester helyettesítése; 2. szabályrendeletek alkotása; 3. a háztartási jog körében: a költségvetés és a zárszámadás megállapítása, közszolgáltatások kivétele, kölcsönfelvétel, a városi vagyona vonatkozó és más pénzügyi vonatkozású fontosabb határozatok; 4. közintézmények és üzemek létesítése, megszüntetése, nagyobb városszabályozási tervek tárgyalása; 5. a felügyelet gyakorlása az önkormányzati közigazgatás felett; fegyelmi jogkör; 6. politikai és levelezési hatáskör, panasz- és felirati jog. A törvényhatósági bizottság régi hatáskörének többi része a törvényhatósági tanácsra szállt át (42. §).

A törvényhatósági bizottság munkaképességét vannak hivatva fokozni a tanácskozássra és rendfenntartásra vonatkozó új szigorúbb rendelkezések (36. és 38. §). Reméljük, hogy ezek alkalmazására nem fog sor kerülni.

A régi tisztán hivatalnokokból álló városi tanácsot az új törvény megszünteti és új törvényhatósági tanácsot szervez, amelynek elnöke a főpolgármester, tagjai a polgármester, az alpolgármesterek, továbbá a közgyűlés által választott 20 és a főpolgármester által kinevezett 6 törvényhatósági bizottsági tag. Ez a tanács a vidéki kisgyűlések mintájára van szervezve és a közgyűlés tehermentesítésére hivatott (45. §). Az új intézmény az önkormányzat erősödését jelenti, mert a tanácsba a hivatalnok-tagok helyébe és mellé a régi ú. n. külső tanács mintájára szabad elemeket von be. Ha a tanács új alakjában átesik a kezdet nehézségein és gyökeret ver, jó szolgálatokat fog tenni. A közvéleménynek azonban meg kell érteni, hogy ez a tanács nem a régi tanácsnak, hanem a közgyűlésnek a jogutóda; mikor tehát az új intézményt bírálja, működését a közgyűlési intézéssel s nem a tanácsival kell összehasonlítani.

A törvényhatósági tanács *hatásköre* hármas, nevezetesen 1. a közgyűlést előkészítő, 2. önálló és 3. a közgyűlést helyettesítő. A tanács készíti elsősorban elő a közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyeket. Másodsorban: önálló hatáskörébe tartozik a főbb tisztviselők, valamint az üzemigazgatóságok választása, a városi közigazgatás és háztartás felügyelete, a városi pénztárak vizsgálata, a fegyelmi jogkör gyakorlása, kisebb jogügyletek és kisebb városszabályozási ügyek, fellebbezések elintézése stb. Végre a törvényhatósági bizottság feloszlata esetében az annak hatáskörébe tartozó halaszthatatlan ügyeket a tanács intézi, de a vezető tisztviselők választására és új adók kivételére nem jogosult (47. és 99. §).

A *polgármester* hatásköre annyiban kibővült, hogy átvette a régi városi tanács ügykörét is. ő a város első tisztviselője és képviselője, a közigazgatás és gazdálkodás vezetője, a tisztviselők hivatalfőnöke. Kinevezi a tisztviselők legnagyobb részét, utalványoz, fegyelmi jogkört is gyakorol stb. A polgármestert megnövekedett hatásköre a fővárosi közigazgatás központi hatóságává teszi; felelős ugyan a bizottságnak és a tanácsnak, de a saját hatáskörében Önálló, a tanácsnokok csak előadói. A polgármester hatáskörébe tartozó ügyeket az ügyosztályok készítik elő és a polgármester megbízásából az alpolgármesterek és az ügyosztályvezetők is elintézhetik (48. és 49. §).

A törvényhatósági bizottság, a törvényhatósági tanács és a polgármester az önkormányzati közigazgatás központi főhatóságai annyiban, hogy minden ügycsoportban működnek. Már szakhatóság az árvaszék, szakközegek: a tisztí

főügyész és tiszti főorvos, szakhivatalok: a számvevőség, pénztár, adóhivatal, számszék, levéltár' statisztikai hivatal' könyvtár stb. A főváros intézetei: az iskolák' kórházak' szeretetházak' árvaházak stb. A főváros üzemeit üzemigazgatóságok vezetik.

A szűkebb körű bizottságok közül a tanácson felül önálló hatásköre van a központi választmánynak' igazoló választmánynak' kijelölő választmánynak' összeférhetlenségi bizottságnak, kegyúri bizottságnak, — csak véleményező jogkörűek az ügyosztályok beosztása szerint alakított szakbizottságok. Mint új szervezet külön meg kell említeni a kegyúri bizottságot' amely a főváros kegyúri jogkörében a bemutatás jogát gyakorolja; a katolikus törvényhatósági bizottsági tagok által maguk közül választott 31 tagból alakul (33. §).

A székesfőváros területe az új törvény szerint 14 közigazgatási kerületre oszlik (3. §). A kerületek hatósági szerve és a kerületi közigazgatás felelős vezetője a kerületi előljáró, akit a fogalmazói kar létszámából a polgármester állít a kerület élére. Minthogy az előljáró nagyjelentőségű és bíraskodást is gyakorló elsőfokú hatóság, megfontolandó, hogy helyes-e az előljárói tisztet rangtól független és bármikor visszavonható megbízásra alapítani és az előljárót teljesen bizonytalan függő helyzetben tartani; az előljáróval egyforma hatósági jellegű főszolgabírókat ugyanis meghatározott járás élére a törvényhatósági bizottság választja s megint csak az helyezheti át. Ugyancsak aggályosnak látszik a polgármesternek az a joga, amellyel bizonyos ügyek elintézését a többi előljáró törvényes jogkörének kizárásával egy előljáró jogkörében egyesítheti (33. és 55. §). A közigazgatásban is fokozatosan tért kell nyernie annak az elvnek, hogy senkit illetékes hatóságától elvonni és a hatóságok törvényes rendjén változtatni nem szabad.

A kerületi választmány a jövőben a kerületi lakosság által 6 évenként választott legfeljebb 16 tagon felül a kerületi lelkészekből és a községi iskolai igazgatóból fog alakulni. A választmány feladatkörét szabályrendelet fogja megállapítani. A községi bíraskodást a polgármester által kinevezett és bírói vagy ügyvédi képesítésű kerületi városbíró végzi; itt is aggályos a városbírói illetékesség módosítására adott jogkör. Az előljáróság egyéb személyzetét is a polgármester osztja be (54—56. §).

A kerületek területe az új törvény szerint még körzetekre osztható, hogy a lakosság lakhelyéhez közelebb találja meg egyszerűbb ügyeinek elintézését, ami különösen az előljárósági épülettől távollakó kültelki lakosság érdekét szolgálja, de a helyhatósági bizonyítványok megszűnt hitelét helyreállítani is alkalmas lesz. A körzetek kiterjedését és feladatkörét szabályrendelet állapítja meg. Vezetőjét a polgármester rendeli ki. A körzetvezető határozatai jogorvoslat szempontjából az előljáró határozatával esnek egy tekintet alá (55. §).

A fővárosi tisztviselők alkalmazási módja elég bonyolult és hatóság közt oszlik meg. A törvényhatósági bizottság választja a polgármestert, alpolgármestereket, árvaszéki elnököt, tiszti főügyészt és tiszti főorvost. A tanács választja a magasabbrangú fogalmazási és műszaki tisztviselőket, a statisztikai hivatal igazgatóját, a főlevéltárost, a főszámvevőt, könyvtárigazgatót, a pénztárak és adóhivatalok legmagasabb osztályba sorozott tisztviselőit, az iskolák, árva- és a szeretetházak igazgatóit. A főpolgármester nevezi ki a legalsó fizetési osztályba a fogalmazási és műszaki tisztviselőket, továbbá általában az orvosokat

és a számvevőségi kar tagjait. A belügyminiszter nevezi ki a számszéki igazgatót és helyettesét. Minden más alkalmazottat a polgármester nevez ki, az oktató és nevelőszemélyzet sorába azonban csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetes hozzájárulásával (58. §).

A vezető tisztviselők választása hat évre, a többi tisztviselők alkalmazása állandó jelleggel történik (58. §). Az állandó alkalmazás biztossá teszi a tisztviselő sorsát, függetleníti őt a pártpolitikától és a tisztújítási izgalmakat kiküszöböli; a vezető tisztviselők időközi választása pedig lehetővé teszi, hogy a törvényhatósági bizottság működésük felett bírálatot mondjon.

A helyettesítés az állás megüresedése vagy felfüggesztés esetében a polgármesteri állásra a törvényhatósági bizottság, minden más állásra a főpolgármester joga (62. §). Egyébként a tisztviselők beosztása és helyettesítése a polgármester hatáskörébe tartozik. A polgármestertől függ, hogy kit bíz meg az egyes ügyosztályok és előjáróságok vezetésével is (49. és 55. §). A fogalmazási tisztviselők választása tehát a tanács által nem meghatározott állásra, hanem inkább bizonyos rangosztályba fog történni. Minthogy így a magasabb rangosztályú tisztviselőket nem kell feltétlenül vezető állásba osztani, félő, hogy ez a rendszer a gyakorlatban a vezető állásra kevésbé alkalmas tisztviselőknek a magasabb rangosztályokba való megválasztására fog vezetni.

Az új törvény szigorúbb követelményekkel lép fel úgy a bizottsági tagokkal, mint a tisztviselőkkel szemben. Újra és eddiginél kimerítőbben szabályozza a törvényhatósági bizottsági tagokra a tagságból kizáró okokat és az összeférhetetlenséget (25—27. §), az érdekeltséget és székértést (37. és 38. §). A kötelességét hanyagul ellátó bizottsági tag elveszti megbízását, az ismételen rendzavaró bizottsági tag vagy tanácsstag pedig megbízásától megfosztható (34., 38. és 46. §). A bizottsági és tanácsstagok az általuk okozott kárért anyagi felelősséggel is tartoznak (64. §).

A tisztviselőknél az új törvény az egyéni felelősséget jobban kidomborítja, minthogy a tanácsi intézés helyébe a polgármester egyéni hatóságát lépteti. Az ügyintézésért a polgármester, a kerületi előjáró, illetőleg körzetvezető felel; ezt a felelősséget nem szünteti meg az, hogy a határozatot a polgármester helyett a megbízott alpolgármester vagy ügyosztályvezető, az előjáró helyett pedig helyettese hozta meg. Ilyen esetben azonban a felelősség a határozat kiadójára is kiterjed (49. és 55. §). Minthogy a tisztviselő hivatali cselekedeteiért és mulasztásaiért az általános szabályok szerint úgy is felel, a fővárosi új törvény rendelkezései e felelősségnek inkább csak újabb nyomatókat adnak a közgyűléssel és tanáccsal szemben. Újonnan szabályozza a törvény a tisztviselők összeférhetetlenségét, mellékfoglalkozásait és kártérítési felelősségét is, míg fegyelmi felelősség tekintetében az 1929: XXX. törvénycikkre utal (63—67. §).

A székesfőváros bevételei: 1. vagyonának jövedelme, 2. a főváros szolgáltatásaiért szedett illetékek, vámok, helypénzek, díjak, 3. az állami adók után kivetett községi pótaxók, 4. az állam által átengedett adójövedelmek, 5. önálló városi közszolgáltatások, 6. esetleg kölcsönök (73. és 74. §). A törvény részletesen szabályozza a főváros jelentékeny

vagyonának kezelését és nagyszámú értékes üzemeinek igazgatását, továbbá az üzemi alkalmazottak jogviszonyait. A felügyelet hatályosabbá tétele végett a fővárostól független fővárosi számszék szervez, amelynek igazgatóját és helyettesét a belügyminiszter nevezi ki. Az új törvény különben átveszi és ezzel állandósítja az 1927: V. törvénycikk által a szanalási időszakra, tehát ideiglenesen tervezett rendelkezéseket az önkormányzati háztartások hatályosabb ellenőrzéséről.

A főváros élén a főpolgármester áll, akit ezentúl is a közgyűlés választ az államfő által kijelölt három egyén közül. Eddig tisztán a kormány képviselője volt és az önkormányzattal szemben csak felügyeleti és ellenőrző jogot gyakorolt. Az új törvény az eddigi tiszta helyzet némi elhomályosításával a főpolgármesteri intézményt az önkormányzati szervezetek elsejeként szabályozza, a főpolgármestert a törvényhatósági bizottság képviselőjének is nyilvánítja és a főpolgármester pecsétjévé a főváros címerét teszi. Pedig a törvényhatósági bizottság nem jogi személy és így annak külön képviselője nem is lehet. A főpolgármester felügyeleti és ellenőrzési jogából folyik az elnöklési, felvilágosításkérési, hivatalvizsgálati, felterjesztési és fegyelmi jogosítvány. Azonfelül kiterjedt kinevezési és helyettesítési joga van; különösen nagyjelentőségű újítás, hogy a kezdő tisztviselők kinevezésének és ezzel a fővárosi tisztviselők személyi kiválogatásának a joga reá szállt. De a főpolgármesternek nemcsak kiválogatási jogot adott a törvény, hanem a polgármester az ő kinevezéseit neki előzetesen köteles bejelentem, a tisztviselőválasztásokra pedig a jelölés révén van befolyása (7. és 10. §).

A főpolgármestert ellenőrzési munkájában támogatja a néki közvetlenül alárendelt fővárosi számszék (51. §), valamint a minisztérium által esetleg kirendelt szakértők (10. §). A főpolgármester minden üzemigazgatóságba egy-egy tagot nevezhet ki, mégpedig esetleg külső szakértők közül is (89. §). A főpolgármester segédszemélyzetét egyébként a főváros bocsátja rendelkezésére (10. §).

Ha a törvényhatósági tanács a működést megtagadja vagy olyan működést fejt ki, amely a törvényhatósági bizottság felosztatására okul szolgálhat, a minisztérium kormánybiztost nevezhet ki, aki a törvényhatóság közigazgatását a tanács helyett a törvényhatósági tisztviselőkkel intézi (99. §). Ez a rendelkezés a főpolgármester megszünt kivételes hatalmát van hivatva pótolni.

A székesfőváros törvényhatósága a kormány ellenőrzése alatt működik. Hivatalból fel kell terjeszteni az illetékes miniszterhez a szabályrendeleteket, költségvetést, zárszámadást és a törvényben megjelölt fontosabb vagyoni érdekű törvényhatósági bizottsági határozatokat. Azonfelül jogorvoslatnak van helye a polgármester, a tanács és a törvényhatósági bizottság határozatai ellen az illetékes miniszterhez; ily jogorvoslatot az érdekelteken felül a főpolgármester, tiszti főügyész és a határozatot hozó testület elnöke is előterjeszthet. A miniszter különben bármely ügyben jelentést kérhet, az iratok felterjesztését elrendelheti, kiküldöttei által a városi hivataloknál és üzemeknél vizsgálatot tarthat és annak eredményeképp felügyeleti jogkörében intézkedhetik, sőt a várost szervezetének és gazdálkodásának módosítására is utasíthatja (92., 93., 97. és 104. §).

A felterjesztett határozatok jóváhagyása 60 nap alatt, a szabályrendeleteké 90 nap alatt hallgatólag is bekövetkezhetik. A szabályrendeletet a miniszter rendszerint csak a törvényesség és vagyonfelügyelet szempontjából vagy a fellebbezésben felhozott okokból vizsgálhatja felül; a kötelezőleg alkotandó szabályrendeleteknél azonban más okból is, sőt szükség esetében ilyenkor a törvényhatóság helyett maga rendelkezhetik; a törvényellenes szabályrendeleteket még a hatálybalépés után is megsemmisítheti. A költségvetést a miniszter módosíthatja, sőt szükség esetében maga megállapíthatja (93—95. §).

A minisztérium a törvényhatósági bizottságot feloszlathatja, ha

1. törvénnyel vagy törvényes rendeletekkel nyíltan szembehelyezkedik,
2. az állam érdekeit veszélyeztető magatartást tanúsít, 3. tartósan munkaképtelenné válik vagy 4. a törvényhatóság helyzetét válságossá tevő működést fejt ki. Ilyenkor azonban hat hónap alatt új választást kell tartani (99. §).

A kormányfelügyelet a fővárosra kétségtelenül erősebb mértékben van megállapítva, mint más törvényhatóságoknál; azt azonban némileg indokolja a főváros országos jelentősége és különleges társadalmi összetétele, amelyet a fővárosba irányuló állandó vándorlás is befolyásol. A felügyelet súlyát továbbá enyhíti, hogy a minisztérium törvénytelen rendeleteivel szemben a főváros is panasszal fordulhat a közigazgatási bírósághoz; a törvényhatósági bizottságot feloszlató rendelet megtámadása kérdésében való határozás végett a bizottságot megegyeszer hivatalból össze kell hívni. Minden rendelet ellen azonfelül feliratnak is van helye a kormányhoz. A törvénytelen adók behajtását a főváros ezentúl is megtagadhatja (98. és 99. §).

Változatlanul hagyja az új törvény a fővárosban a közigazgatási bizottságot (6. §) és a Fővárosi Közmunkák Tanácsát (102. és 104. §).

Ha végigtekintjük az új fővárosi törvény rendelkezéseit, kétségtelennek látjuk, hogy az kisebb hibái mellett sok figyelemreméltó újítást tartalmaz és alkalmas alapul szolgálhat arra, hogy Budapest közigazgatása áttekinthetőbb, alaposabb, gyorsabb és jobb legyen. De a feladat koránt sincs teljesen megoldva. A fővárost környező községeket a lakosság egysége és az érdekek azonossága előbb-utóbb parancsolólag hajtja a főváros szervezetébe; ezzel kapcsolatosan minél előbb elő kell készíteni nyugati mintára az egyes városrészek külön önkormányzatának a szervezetét. Budapest fejlődése ma nincs nyugvóponton. A mind élénkebbé váló idegenforgalom új fejlődési lehetőségeket csillogtat felénk. Az utódállamok elzárkózó politikájának a likvidálása pedig lehetővé fogja tenni, hogy Budapest kedvező földrajzi helyzetének és kultúrájának megfelelő gazdasági és közlekedési központtá alakuljon. Hisszük, hogy fővárosunk közigazgatása méltó lesz ezekre a megnövekedett feladatokra is.

EGYED ISTVÁN